

Kirkegårde og gravminder i Tranquebar - realiseringen af et projekt

Karin Kryger, mag. art. og kunsthistoriker

Mennesker mødes og gode ideer opstår - sådan føler man det, når man tilfældigt møder en gammel bekendt og opdager, at man har fælles interesser, der kunne udmunde i et projekt.

Egentlig startede det med det foredrag, jeg holdt ved Foreningens for Kirkegårds-kulturs årsmøde 1998. Her fortalte jeg om min bedstefars, missionær Knud Heiberg, i 1935 foretagne registrering af indskrifttavlerne på de gamle kirkegårde i Tranquebar og hans arbejde med kirkebøgerne derfra og viste billeder fra kirkegårdene fra mit kortvarige ophold der i 1992. Det fik følger!

Ved en fernisering på Kunstindustrimuseet i juni 1998 mødte jeg Lisbeth Gasparski, lektor ved Kunstakademiets arkitektskole, som medlemmerne kender, dels som medlem af dommerkomiteen i den 1991 afviklede konkurrence om nye gravminder, dels som skaber af foreningens logo. Hun sagde til mig: "Eric (billedhuggeren Eric Erlandsen) siger, at du ved noget om Tranquebar". Jo da, noget vidste jeg, hvorfor?: "Jeg vil så gerne foretage opmålinger af gravminderne i Tranquebar", betroede Lisbeth mig. Mit hjerte slog et hop, da jeg i årevis havde påtænkt at udgive min farfars materiale, men det kunne ikke ske, uden det blev bearbejdet. "Jeg tror vi har noget at tale om" sagde jeg.

I løbet af sommeren udarbejdede vi et projekt og ved formand for Tranquebarkomiteen, stadsarkitekt Otto Käschners hjælp, fik vi lagt et budget.

Projektet går ud på følgende:

1. Opmåling af Tranquebars kirkegårde og gravminder. Opmålingsarbejderne vil omfatte: Opmåling af kirkegårdene samt indplacering af samtlige monumenter på kirkegårdens plan.

Opmåling af enkelt monumenter, samt fotoregistrering af disse. Opmålingerne herunder vil være skitseopmålinger med henblik på rentegning hjemme.

Registrering af inskriptionernes udformning ved hjælp af afgnidning, afformning og fotografering af disse. Til brug for projektets 2. del ligeledes afformning af dekorative detaljer.

2. Beskrivelse af gravminderne i de gamle danske kirker og kirkegårde, herunder gengivelse af gravmindernes indskrifter sammenholdt med kirkebøgerne på grundlag af missionær Knud Heibergs (1872-1963) materiale på Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg samt i privateje.

Supplering af beskrivelserne, således at gravmindernes materiale præciseres nøjere, samt en mere kunsthistorisk redegørelse for monumenternes udformning, med typologi samt beskrivelse af figurer, ornamenter og andre dekorative detaljer. Oversættelse af latinske indskrifter.

3. Publicering af materialet.

Projektet kom til at omfatte seks kirkegårde og to kirker, hvor der på 1) Zionskirkegården er 18 gravminder. Hertil kommer 5 epitafier i kirken. 2) På "den gamle kirkegård" i Nygade 38 monumenter og på 3) Ny Jerusalem kirkegård 31 samt 8 mindesten og epitafier i kirken. 4) Den tidligere katolske kirkegård 1 monument. 5) Kirkegården i Poreyar ca. 1 km. fra Tranquebar 4 gravminder. 6) Den nye kirkegård 1 gravminde. På de tre første kirkegårde og i de to kirker medtoges samtlige gravminder, på kirkegården i Poreyar og den nye kirkegård medtoges kun monumenter, der havde relevans for Tranquebars danske historie.

Nu skulle der skrives ansøgninger med henblik på de to første punkter i projektet, og vi måtte i starten indkassere nogle skuffelser, men henimod slutningen af november havde vi så mange penge, at vi turde bestille billetterne. Samtidig fik to arkitektstuderende, Jens Wilfert og Maria Lassen, et rejsestipendium hver med henblik på at hjælpe os i Tranquebar. De fonde, der indtil nu har bistået os er Dronning Margrethe og Prins Henriks Fond, Thorvald og Margot Dreyers fond, Kirkeministeriet, Billedhuggeren Gottfred Eickhoff og hustru maleren Gerda Eickhoffs fond, Alfred Goods fond, samt et fond, der ønsker anonymitet. Projektet administreres

af Det kgl. danske Kunstakademis Arkitektskole. Jeg kontaktede sekretæren i British Association for Cemeteries in South Asia, Theodor Wilkinson, og orienterede ham om projektet, og han henviste til os mr. G.S. Thomas i Tanjore, fra hvem vi fik meget nyttig hjælp. Lige før vi tog afsted, kunne G.S. Thomas fortælle, at pga. af tætte og tornede bevoksning kunne man ikke gå på kirkegårdene uden militærstøvler, samt at der var set klapperslanger i området! Karl Aage Henk, Danida i Cuddalore, samt hans stab gav os en række nyttige informationer om lokale forhold samt adresser på hotel m.m.

Den 24. februar 1999 om morgenen fløj vi over Frankfurt til Madras, dog måtte Maria Lassens rejse udsættes pga. af en ondartet lungebetændelse. I lufthavnen blev vi hentet af vores chauffør, Shamipurimal, der i løbet af to dage bragte os til Tranquebar, og som i øvrigt bistod os på mange måder. I Tranquebar kunne vi se, at mr. Thomas på ingen måde havde overdrevet, da han beskrev kirkegårdene, men han og dr. Vasikaran Williams fra universitetet i Poreyar fik organiseret en rydning af kirkegårdenes frodige vækst, noget, der tilsyneladende også skræmte slangerne bort (fig. 1). Opryd-

Fig. 1. Den gamle kirkegård i Nygade under rydningen af tornebuskene.

Foto Lisbeth Gasparski 1999.

Fig. 2. Gravmæle over familien Borgen o. 1800. Zionskirkegård.
Foto Knud Heiberg 1935. Handels og Søfartsmuseet på Kronborg.

ningen på kirkegårdene blev forestået af kirketjener ved Zionskirken R. Isac Inbaraj, der sammen med sin hustru var holdet til stor hjælp.

Vi kunne nu gå i gang med arbejdet. Rollerne var givet på forhånd. Jeg beskrev monumenterne og kontrollerede Knud Heibergs afskrifter, Lisbeth registrerede indskrifterne og foretog afgnidninger og afklaskninger af dem, og Jens påbegyndte det store arbejde med opmålingerne.

Størstedelen af gravmælerne i Tranquebar er muret op i tegl. Her er forskellige udformninger som pedestaler med søjler eller urner, tumbaer, obelisker, cippi og sarkofager. Teglmonumenterne er herefter pudset hvide og forsynet med stukdekorationer, med f.eks. spejle, guirlander, klædeophæng, forskellige former for klassiske friser, rosetter mm. Monumenterne har oprindeligt skulle illudere hvid marmor. På disse monumenter er indfældet indskrifttavler, ofte af en lokal granit, men i enkelte tilfælde er stenen importeret fra Europa. Nogle af indskrifttavlerne er signerede af stenhuggerne. Her er såvel indiske som engelske stenhuggere repræsenteret. De ældste indskrifter er på dansk, tysk eller latin, senere bliver engelske indskrifter mere almindelige. En

Fig. 3. Gravmæle over familien Borgen o. 1800. Zionskirkegård.

Foto: Karin Kryger 1999.

enkelt indskrift er på hollandsk. På Ny Jerusalems kirkegård er et monument med indskrifter på såvel engelsk som tamil, og på kirkegården i Poreyar er en tavle med indskrifter på såvel dansk som tamil.

Monumenternes tilstand på Zionskirkegården og Den gamle Kirkegård er miserabel. Ved at sammenholde Knud Heibergs fotografier fra 1935 og Hans Henrik Engqvists fotografier fra 1972, kunne man se, hvor hurtigt forfaldet er sket. På Knud Heibergs fotos er monumenterne stort set hele, i dag er pudsen faldet ned, hvilket giver fri adgang til teglstenene og frister til at fjerne stenene og benytte dem til andre formål. På Zionskirkegården var monumentet over familien Borgen hel såvel i 1935 (fig. 2) som 1972, da arkitekten Hans Henrik Engqvist fotograferede den, og havde sin fornemme kannelerede søjle med urne i behold, i dag er der kun en stump tilbage af denne (fig. 3). Til gengæld var det med en vis tilfredshed, at vi kunne konstatere, at kun tre indskrifter var forsvundet siden 1935. Det er også glædeligt at indskrifttavlerne af natursten er mere holdbare end de monumenter, som der er indfældet i. Deres bevaringstilstand er især for granittens vedkommende - generelt god. På kirkegården ved Ny Jerusalemkirken,

Fig. 4. Gravminder fra midten og slutningen af 1700-tallet over tyske missionærer på Ny Jerusalems Kirkegård.
Foto: Karin Kryger 1999.

Fig. 5. Detalje af monumet over Anna Christina Jørgensen †1768 i en alder af 17 år. Ligsten nedfældet i tegl og stuktumba. Den gamle Kirkegård.

Foto: Karin Kryger 1999.

der mest rummer monumenterne over de især tyske missionærer, der kom til Tranquebar, bliver monumenterne vedligeholdt, og pudses og kalkes jævnligt (fig.4). Dette sker imidlertid noget hårdhændet, og den oprindelige stuks dekorative detaljer er udviskede, ligesom den gavmilde kalkning slører nogle af indskriftene. Vi kunne konstatere, at der i tidens løb var sket en ganske dramatisk hævning af niveauet på kirkegårdene og en lille udgravning på Zionskirkegården afslørede sokkelt-rin til monumenterne langt under det nuværende niveau.

Kirkegårdsmonumenterne kan inddeles i forskellige typer. En af de mest almindelige er tumbaen med ligstenen. Tumbaen er muret op i stuk og forsynet med en dekorativ kant i form af f.eks. tovsnoning og profileringer i stuk. På tumbaen er (eller var) nedfældet en ligsten (fig. 5).

Sarkofagen er også meget almindelig. Den er opmuret i tegl med rige stukdekorationer i form af profileringer, hjørnepilastre, friser, rosetter mm. Nogle af sarkofagerne er så store, at der egentlig er tale om mausoleer eller gravhvelvinger. Indskrifttavlerne er enten nedfældet i

sarkofagens låg, eller indfældet på siderne, somme tider begge dele.

Endelig er der pedestaler, der krones enten af urner, søjler eller obelisker (fig. 6). Den klassiske cippus finder man også. Endelig er der nogle store gravmæler, der falder uden for de normale klassiske typer, hvor en frodig fantasi har haft frit løb. På kirkegårdene finder man også gravmindetyper, som vi kan finde i Danmark, som jern- og sten Kors og "himmelporte".

Kvaliteten af indskrifternes bogstaver er højst forskellig. Mange er af meget høj kvalitet og repræsenterer et fornemt stykke håndværk. Andre er temmelig ubehjælpelige i selve skriftformningen, men indgår i en interessant monumental helhed.

Fig. 6. Gravmæler på Den gamle kirkegård. I forgrunden A.C. Ruhde †1832, i baggrunden Willoughby Carpenter Stevenson †1832. Foto: Karin Kryger 1999.

Indskrifterne rummer mange informationer og sammenholdt med kirkebogsudskrifterne giver de et gripende billede af de barske vilkår, europæerne i Tranquebar levede under. Det var sjældent at folk blev gamle og børnedødeligheden var høj. Kvinder blev gift tidligt, og blev de enker, varede enkestanden kun kort, da mængden af giftelystne ungarle og enkemænd var stor. Anna Elisabeth Pingels skæbne er et eksempel herpå. På hendes monument på Zionskirkegården, en høj bred muret piedestal, der kan have båret en urne eller lignende, er indfældet en buet indskrifttavle i mørk granit:

SKUE
MED ÆBÖDIGHED
DETTE GRAVMÆLE
THI
DET GIEMMER STÖVET
AF
EN HUUSLIG QUINDE, ÖM VENINDE
OMHYGGELIG MODER OG OPRIGTIG HUSTRUE
ANNA ELISABETH PINGEL
FÖDT RÖSTMAND d. 20. Martii 1757.
HUN VAR GIVT
FÖRSTE GANG
MED JOHAN ABRAHAM SEIERÖE
ANDEN GANG
MED FACTOR JOHAN CHRISTIAN PINGEL
HUN BLEV VED DEM MODER TIL 13 BÖRN
HVORAF
FEM OVERLEVEDE HENDES BORTGANG
HUN DÖDE
d. 14 Martii 1795
ÆRET ELSKET OG BEGRÆDT AF ENHVER
SOM KIENDTE
HENDES ÆDLE HIERTE OG RETSKAFFNE VANDEL
THI
HUSLIG OMHYGGELIGHED OG UTRÆTTET
VELGIÖRENHED
VAR
HENDES DAAD
TÆKKELIGHED ÖMHED OG GUDSFRYGT
HENDES HÆDER.

Ifølge kirkebogen blev hun gift 1. gang 23. februar 1771, altså knap 14. år gammel og hun nåede ifølge indskrif-

ten at få 13 børn inden hun døde 38 år gammel. Hendes første mand døde 8. marts 1782 og allerede 26. september samme år blev hun gift med Johan Christian Pingel.

En af de betydningsfulde tranquebarborgere var Michael Sundt, der hviler under en tumba med en stor granitligsten på Den gamle Kirkegård (fig. 7). Om ham hedder det:

HER.
UNDER.GIEMMES.
DE.IORDISKE.LEVNINGER.AF
DEN.UDI.LIVET.AGTVÆRDIGE.
MICHAEL.SUNDT.
FØDT.I.CHRISTIANSTAED.I.NORGE.DEN.13 MAY
1731.
DØD.UDI.TRANQUEBAR.DEN 21 MAY 1785.
EFTER.HAN.HAVER.STOED.NOGLA.AAR.SOM.
PREMIER.
LIETENANT.I.DE.DANSKE.ASIATISKE.COMPAGNIES.
TIENESTE.HENLEVEDE.HAN DEN ØVRIGE DEEL
AF SIT LIV.
SOM EN VINDSKIBELIG OG RETSKAFFEN BORGER
VAR TVENDE.
GANGE GIFT FØRST MED INGER SAL: STORRES I
HVILKET.
AEGTESKAB HAN AVLEDE EN SØN SOM ER DOED
I HANS ANDET AEGTESKAB.
MED AGATHA LEM VELSIGNEDE GUD HAM MED
9 BOERN.
4 SOENNER HVORAF EN ER DOED OG 5 DOETTRE
HVILKE LEVE TILBAGE.
MED DERES SOERGENDE MODER SOM ALLE
TABTE I HAM.
EN KIERLIG MAND.
EN RETSKAFFEN FADER.
EN OMHYGGELIG VEN.

* * * * *

KORTE DAGE MANGE PLAGER BLEV DE
DOEDELIGES KAAR.
VUGGEN LAERER OS AT GRAEDE SORGEN
VOKSER MED VORE AAR.
HAELD DIG: SOM DIN SORG HERNEDEN.
ENDTE VEL I EVIGHEDEN.

Fig. 7. Gravmæle over
Michael Sundt †1785.
Foto: Karin Kryger 1999.

Michael og Agathe Sundt, hvis monument ligger umiddelbart øst for hans (fig. 8), spillede en stor rolle i livet i Tranquebar, og på kirkegården danner deres grave midtpunktet for en mængde gravsteder, der rummer talrige af deres børn, svigerbørn og børnebørn.

Børedødeligheden var stor, og dette afspejles også i gravskrifterne. På et gravmæle på Zionskirkegården står en piedestal med urne. På øst og vestsiden er der indskrifttavler. På østsiden står:

MARIA ANGELIQUE BECH
HENDES IORDISKE VUGGE MODTOG HENDE
d. 30te DECEMBER 1816
HENDES HIMMELSKE d. 14de NOVEMBER 1820
HER VAR HUN SINE FORÆLDRES SÖDESTE
ÖIESLYST
NU ER HUN
ENGLNES LEGESÖSTER.

På vestsiden er der en indskrift over moderen Anna Maria Bech, som døde i barselsseng 10 dage efter sin fireårige datter, efter at have født endnu en datter. I indskriften hedder det bl.a, at hun var sine børns engel:

FOR HVEM HUN SANK SOM ET OFFER
PAA MODERKÆRLIGHEDENS ALTER

Fig. 8. Gavldekoration på gravmæle over Agata Sundt f. Lem †1812. Familievåben i stuk. Den gamle Kirkegård. Foto: Karin Kryger 1999.

Anna Maria Bech var datter af guvernør Peter Hermanson, der døde 1822 og ligger begravet i gravstedet øst for hendes. Der er ikke bevaret nogen gravskrift over ham, men i 1935 var gravskriften over hendes moder Angelique Hermanson, der døde i 1815, stadig bevaret.

Efter tre ugers ophold i Tranquebar vendte vi hjem med et meget stort materiale, opmålinger, afformninger, beskrivelser og afskrifter af indskrifterne samt fotografier, der nu skal bearbejdes. Der er i sommerens løb lavet gipsafstøbninger af indskrifterne ved hjælp af de afformninger, der blev udført derude, og på den måde har vi hjembragt et stykke dansk kolonihistorie. Opmålingerne skal rentegnes og vi skal have bearbejdet beskrivelserne og afskrifterne til et manuskript. Der er et stykke vej endnu, inden vi kan præsentere det endelige resultat af projektet.

Det må desværre forudses, at gravmælerne på Den gamle Kirkegård og Zionskirkegården vil forsvinde inden for en overskuelig årrække. Årsagen er den manglende vedligeholdelse. Man kunne indvende, at det dog måtte være muligt at prøve at istandsætte de tilbageblevne monumenter, og det ville antagelig kunne gøres for et forholdsvis beskedent beløb. Men her rejser sig flere problemer. Dels på hvilken måde, en sådan istandsættelse skal udføres. På den store South Park Cemetery i Calcutta har briterne istandsat et langt større antal gravmæler, end der findes på kirkegårdene i Tranquebar, og hindret et yderlige forfald ved at cementpudse gravmælerne. Man bibeholder monumenternes oprindelige form, men cementpudsen giver ikke den samme karakter som den stukteknik, monumenterne oprindeligt har haft. Det ser, for at sige det lige ud, ikke videre kønt ud. Desuden vil det være problematisk at genskabe monumenternes stukdekorationer. Poster man penge i en istandsættelse af monumenterne kræver det også, at kirkegårdene vedligeholdes. Det kræver jævnlige tilsyn og besigtigelser på stedet. Min optimisme desangående kan ligge på et meget lille sted, da man fra dansk side end ikke har magtet at vedligeholde og beskytte de danske bygninger i Tranquebar. Landporten, der ligesom gravmælerne er opført i tegl og har dekorationer i stuk, forfalder mere og mere, og guvernørboligen ligger nu som ruin. Når vi ikke mag-

ter at beskytte den danske kulturarv i form af danske bygninger i Tranquebar, hvorledes skal man så kunne bevare de danske gravminder? En mulighed var måske at udvælge et begrænset antal af gravmælerne og istandsætte dem, og håbe, at man kan få organiseret en form for vedligeholdelse af disse monumenter. For indskrifttavlernes vedkommende så er disses tilstand, som ovf. nævnt god, og man bør under alle omstændigheder tage skridt til, at sikre disse, når de monumenter, som der er indfældet i, bliver for ruinerede.

Vort primære formål med vort projekt er, at tilvejebringe en dokumentation om den enestående kulturarv, som gravmælerne i Tranquebar repræsenterer, inden den forsvinder. Foruden den bog, vi arbejder på, forbereder vi også en udstilling om kirkegårdene og gravminderne i Tranquebar.

Litteratur:

Knud Heiberg: "Fra Trankebars Kirkebøger" i *Personalhistorisk Tidsskrift*, København 1936, 46-55.

Sophie Pedersen: *Danmarks gamle Tropekolonier*, København 1946.
Vore Gamle Danske Tropekolonier. (Red. Joh. Brøndsted) 1. udg. 1952, bd. 1.; 2. udg. 1967, bd. 5-7.

Klaus Nyholm: "På de danske kirkegårde" i *Arkitekten*, København, 1979, 571-573.

Hans Gregersen: *Trankebar*, Højbjerg 1987.

Karin Kryger: "Nogle gravmæler i Dansk Ostindien -og et par stykker i København" i *Søfart Politik Identitet tilegnet Ole Feldbæk*, Søhistoriske Skrifter XIX, Kronborg 1996, 273-286.